Ernst Schömann

Hornek

NATALICIA

REGIS AUGUSTISSIMI

FRIDERICI GUILELMI IV.

A. D. XV. M. OCTOB.

HOR. A. M. XI

IN AUDITORIO MAXIMO

CELEBRANDA

INDICUNT

UNIVERSITATIS REGIAE GRYPHISWALDENSIS

RECTOR ET SENATUS

INSUNT

I. G. F. SCHOEMANNI COMMENTATIO CRITICA AD CICERONIS LIB. III DE NATURA DEORUM.

II. RENUNTIATIO PRAEMIORUM IN CERTAMINE LITTERARIO ANNI SUPERIORIS ADIUDICATORUM ET QUAESTIONUM NOVARUM IN ANNUM MDCCCLI PROPOSITARUM.

GRYPHISVALDIAE,
TYPIS FRID. GUIL. KUNIKE, REG. ACAD. TYPOGR.
MDCCCL.

Absolvemus hoc programmate quas instituimus commentationes criticas de Ciceronis libris de natura deorum, quumque superioribus tribus scriptionibus primi ac secundi libri locos tractaverimus, iam de tertio libro dicendum erit. In huius igitur capite 1 §. 2 ad Velleii orationem: Praebebo ego me tibi attentum contra Stoicos auditorem: spero enim te, ut soles, bene paratum venire: Cottae responsio haec legitur: Si mehercule. Neque enim mihi par ratio cum Lucilio est, ac tecum fuit. Non iniuria autem illud si mehercule plerisque displicuit. Nam quod nonnulli optantis haec verba esse volunt, ut si accipiatur pro utinam, subaudiaturque ex Velleii oratione verbum venirem, eamque interpretationem comprobari posse credunt huiusmodi locis, quales sunt de Offic. III, 10, 44: itaque praeclarum a maioribus accepimus morem rogandi iudicis, si eum teneremus. pr. Flacc. c. 7, 15: o morem praeclarum disciplinamque, si quidem teneremus. Sed, nescio quo pacto, iam de manibus elabitur. Virg. Aen. VI, 187: si nunc se nobis ille aureus arbore ramus ostendat nemore in tanto: haec quantopere non modo a nostro loco, sed etiam inter se diversa sint, facile intelligitur. Nam optantis quidem oratio non potest nisi in Aeneidis loco agnosci; reliqui duo enuntiationem habent mere condicionalem, cuius haec vis est, ut, quae ante dicta erant, reprehendantur quodammodo ac limitentur. Nempe qui mos non tenetur, propemodum perinde est, ac si ne acceptus quidem sit. Significatur igitur praeclarum illum maiorem

maiorum, h. e. utilem ac salutarem civitati, acceptum sic demum vere dicendum fuisse, si teneretur atque observaretur a civibus. — Sed condicionalis particulae in optando usurpatae quum omnino rariora sint apud Latinos scriptores exempla, — apud Ciceronem quidem nullum inveniri arbitror, — tum horum nullum est, in quo non etiam verbum additum sit, quod qui hoc loco subaudiri e praecedentibus volunt, Laconicam quandam breviloquentiam Ciceroni obtrudunt ab eius more et ab hoc sermonis genere prorsus, si quid video, alienam. Non magis autem probanda est Boherii coniectura ab Ernestio adoptata, Sim mehercule, cui praeter ea, quae Heindorfius monuit, non convenienter sic asseverandi vocem mehercule adiunctam esse, neque nudum coniunctivum sim pro utinam sim in pedestri quidem oratione probari posse, etiam illud obstat, quod in hoc genere responsionis verbum ex alterius oratione veniam, aut paratus veniam, repetendum, non autem aliud ponendum fuisset, quod in illa neque dictum neque intellectum est. Atque haec ipsa ratio etiam Heindorfio nos assentiri vetat, indicativum Sum e cod. Glog. adsciscenti. In Regio Davisii Non mehercule scriptum est, ex emendatione scilicet alicuius correctoris nullo modo probabili. Minus etiam probabiliter Wyttenbachius volebat Minime hercule. Propius ad verum accedit Lambini coniectura, Sic est mehercule; sed sufficiebat solum Sic (vid. Madvig. ad C. de Finn. p. 358.), quamobrem hoc a me repositum est. Idem iam ante me Handius voluit, ad Wopkens. Lectt. Tull. p. 171; quamquam de sententia loci errare videtur. Nam cum ironia quadam hoc a Cotta dici vult: Scilicet sic te sperare necesse est, sive Sic iuvat dicere. Mihi vero ironia nulla esse videtur, sed vera professio, venire se bene paratum, utpote contra adversarium fortem nulloque modo contemnendum, quemadmodum ipse statim significat: A Balbo autem animadvertisti, credo, quam multa dicta sint, quamque, etiamsi minus vera, tamen apta

inter se et cohaerentia: et statim initio meditatum se esse profitetur Balbo disputante, quid contra diceret.

In eodem capite §. 4. codices omnes habent: quamobrem sic agamus, ut nos ipsa ducit oratio; neque erat profecto, quod non nulli mallent ratio. Nam orationem recte dici de disputatione eiusque via ac processu miror a quoquam, atque ab ipso etiam Heindorfio dubitatum esse, quem meliora docere poterat vel hoc exemplum, quod paullo infra legitur c. 17, 43: quando enim me in hunc locum deduxit oratio. Sed nostro loco pro praesenti tempore ducit res ipsa poscebat, ut poneretur futurum ducet, quod habet unus saltem codex Oxf. e. Neque enim iam nunc huc vel illuc ducit oratio, quae modo inchoanda est, sed ductura fortasse est, ubi longius processerit.

Cap. III, 7: Tum Cotta, Primum quidque videamus, inquit; etsi id est primum, quod inter omnes nisi admodum impios convenit, mihi quidem ex animo exuri non potest, esse deos. Id tamen ipsum, quod mihi persuasum est more maiorum, cur ita sit, nihil tu me doces. Sic hunc locum recentiores editores post Heindorfium omnes distinxerunt: in quo miror, quid significare voluerint concessivam particulam etsi. Nam concessiva enuntiatio necesse est habeat aliquid, quod alteri oppositum sit, ut, quamvis illud sit, alterum nihilo minus locum habere dicatur. Atqui haec duo, primum quidque videamus, et primum est, esse deos, nullo modo sic inter se opposita esse apparet, ut, quamvis primum sit esse deos, tamen primum quidque videndum sit. Exturbanda est igitur concessiva particula dirimendis vocculis et si. Significat autem si id primum est idem fere quod quum id primum sit vel quoniam id primum est, quae significatio particulae si quam frequens sit, nemo nescit. Vid. Horat. Tursell. p. 958. Universa autem loci sententia haec est: Quum hoc primum sit, ideoque primo loco consideran-

dum, esse deos, est hoc quidem eiusmodi, ut conveniat inter omnes mihique ipsi maxime placeat; tamen, cur ita sit, nihil tu me doces. Comparari cum nostro loco potest de Finn. III, 2, 5: Et si, quod saepe diximus, et quidem cum aliqua querela non Graecorum modo, sed etiam eorum, qui se Graecos magis quam nostros haberi volunt, nos non modo non vinci a Graecis verborum copia, sed esse in ea etiam superiores: elaborandum est, ut hoc non in nostris solum artibus, sed etiam in illorum ipsorum consequamur. Ita Manutius, Victorius, Lambinus aliique, quum a nonnullis etsi coniunctim scriptum, in aliquot autem libris, ad explicandam scilicet vim particulae si, adscriptum esset quoniam; quod deinde a nonnullis ipsi verborum contextui insertum est, et si (v. etsi) quoniam saepe diximus. Madvigius autem deleta altera particula solum quoniam recepit, quod mihi parum considerate factum esse videtur. Nam quod ait, si non habere quo referatur debuerit sane Cicero scribere, si — nos non modo non vincimur, sed sumus etiam superiores; sed infinitivum posuit per quandam negligentiam propter praecedens verbum diximus; quod genus anacoluthiae haud ita rarum esse, omnium minime Madvigium ignorare certe scio. Cf. de Legg. I, 21, 55: quia si, ut Chius Aristo dixit solum bonum esse quod honestum esset, valde a Xenocrate et Aristotele et ab illa Platonis familia discreparet; de quo loco recte statuit Bakius p. 437. Item de re publ. I, 37, 58: Si, ut Graeci dicunt, omnes aut Graios esse aut barbaros, vereor ne barbarorum rex fuerit. Plura vid. ap. Matthiaeum de anacol. ap. Cic., Scriptt. miscell. p. 61, et Beierum ad fr. or. in P. Clod. p. 96. — Quod porro legitur nostro loco, ex animo exuri, non immerito plerisque displicuit: est enim profecto verbum illud parum rei conveniens. Quid autem restituendum sit, in magna copia coniectararum

pariter fere probabilium, difficile dictu est. Mihi quidem *eximi* placuit, ut quod propter simillimos litterarum ductus facillime cum illo altero permutari potuerit: neque desunt exempla verbi in tali re usurpati, velut *eximere aliquid memoriae, curas, religionem alicui eximere*, aliaque ex lexicis petenda. Itaque hoc in annotatione mea posui: quamquam in ipso contextu verborum Ciceronis vel mea vel typographi incuria *exui* relictum est, quod quidem Nobbius cum aliis quibusdam dederat, etiam in codicibus Parisino altero et Oxf. e repertum.

Cap. III, 8. cur te *duobus contuear oculis, et non altero tantum*. Hoc *tantum* non agnoscit Davisii Regius, qui est e melioribus: et videtur utique verisimilius, additum a librariis vocabulum quam omissum esse. Abstinuit eo Cicero etiam alibi, velut Acad. II, 43, 132: *non potest igitur uterque esse sapiens, sed alter*. Additi autem a librariis vocabuli exempla quaedam Davisius attulit ad II, 64. Quod vero in aliquot codicibus verbum *contuear* iterum post altero positum est: miror repetitionem tam inelegantem tamque putidam Heindorfio et Orellio placere potuisse. Vitium haud dubie inde ortum, quod *contuear* alii libri priori membro insertum, alii in fine alterius collocatum habuerunt.

Cap. IV, 10. *Primum fuit, quum caelum suspexissemus, statim nos intellegere, esse aliquod numen, quo haec regantur.* Licet assentiar Heindorfio, grammaticam rationem imperfectum potius, *regerentur*, postulare, tamen hoc reponere contra omnium codicum auctoritatem non ausus sum. Est enim sententia loci eiusmodi, quae istum deflexum a norma grammatica facile excusare possit, siquidem, quod in hac parte enuntiationis dictum est, regi caelum aliquo numine, non modo praeteriti, sed etiam praesentis et omnis omnino temporis est, fuitque sic ab ipso Balbo, cuius sententia nunc a Cotta refertur, propositum. Vid. de universo hoc genere Krüger. de conseq.

tempp. p. 60 sqq. et Zumptium, gramm. § 377, 12, 1. — Contra paullo ante quod in codicibus est, *quia non confidebas*, etsi id esse perspicuum, quam tu velis, qua probabili ratione praesens tempus excusari possit, non video. Sequutus igitur Ernestii exemplum velles reposui, quum praesertim has duas formas plurimis locis permutatas esse constet.

Cap. VII, 18: *eodemque illo etiam differemus, quod Chrysippum dicere aiebas* etc. Ad tuendum pluralem illa satis dictum est in annotatione ad h. l. et in nupera commentatione ad II, 50, 126. Addam nunc locum similiter explicandum, Verr. IV, 23, 51: *Illa vero optima, quod, quum Haluntium venisset, ipse in oppidum noluit accedere.* Hic quoque pluralem illa orator propterea posuit, quod non hoc unum, quod statim sequitur, sed plura etiam post memoranda animo eius obversabantur: *Archagathum vocari iussit: ei negotium dedit. — Ascendit in oppidum Archagathus: — iubet omnes proferre* etc. Zumptius quidem scripsit *illa vero optima est*, ex omnibus, ut ait, codicibus, praeter unum H. Stephani, in quo *sunt* legitur. Editores autem inde a Victorio verbum plane omiserunt, quod si addendum sit, equidem non *est*, sed *sunt* scribendum censeo. A librariis has duas formas non semel permutatas esse constat, neque causa in obscuro est. Vid. Drakenb. ad Liv. XLV, 17, 5 *). Quod vero Zumptius ad explicandum numerum singularem genusque femininum subaudiri iubet *res*, mihi prorsus improbabile videtur, neque moveor exemplis ad comprobandam hanc ellipsin

*) *Sunt* pro *est* habent aliquot codices supra lib. I, 34, 96: *quae sola divina natura sunt*, de quo loco vid. commentationem aestivar. schol. indici praemissam p. 24. Etiam de Legg. 1, 8, 24 pro eo, quod vulgo legitur: *et nimirum ista sunt ut disputantur*, scribendum suadeo, *ita est ut disputatur*. Et ita habent codices optimi, probavitque hoc Madvigius, cui *sunt* et *disputantur* placere potuisse miror.

a viro doctissimo allatis. Sunt autem haec tria. Primum Verr. II, 23, 56: Verres refert illam aram Syracusanam: quo loco, si vere rem subaudiendam statuas, hoc ex iis, quae proxime praecedunt: Res percrebruit, in ore atque sermone omnium coepit versari, facile repetitur, ut de ellipsi non cogitandum sit. Porro Quintil. I. O. VI, 1, 41 Illa vero iucundissima, si contingat aliquod ex adversario ducere argumentum. Loquitur Quintilianus de figuris, recteque Spaldingius hoc ipsum nomen, paullo ante positum, hic intelligendum esse monuit. Tertius locus est Cic. de N. D. I, 8, 20: sed illa palmaris, quod, qui non modo natum mundum introduxerit, sed etiam manu paene factum, is eum dixerit fore sempiternum: de quo quid sentirem, et in annotatione ad h. l. et in programmate, Id. Oct. anni superioris edito p. 5 exposui.

Cap. IX, 22. Istum enim locum totum illa vetus Zenonis brevis et, ut tibi videbatur, acuta conclusio dilatavit. Zenonis conclusio relata est II, 8, 21. Verum dilatatus ea conclusione locus ille de mundi praestantia ad eum, quem mox Cotta instituit, modum profecto non est: poterit autem dilatari, et dilatabitur nunc statim adversarii artificio et calumnia. Quamobrem pro praeterito dilatavit reponendum fuit futurum dilatabit. Neque quidquam frequentius est litterarum v et b permutatione, cuius aliquot exempla nuper Heraeus protulit in Stud. crit. in Mediceos Taciti codices p. 92 sq.

Cap. XII, 30. Ut enim, si omnis cera commutabilis esset, nihil esset cereum, quod commutari non posset: item nihil argenteum, nihil aeneum, si commutabilis esset natura argenti et aeris. Similiter igitur, si omnia, quae sunt e quibus cuncta constant, mutabilia sunt, nullum corpus esse potest non commutabile. Sic interpunxerunt hunc locum Nobbius et ad huius exemplum meae editionis typographus, quasi duae separatim proponerentur

argumentationes, altera, quod in cereis, idem pariter in argenteis et aeneis fieri oportere concludens, altera autem ad hanc similitudinem ex elementorum mutabilitate etiam corporum omnium mutabilitatem efficiens. Et sane si quis verba tantum intueatur, facile in eam opinionem induci possit, ut in priore periodo item pro ita dictum, eamque particulam superiori ut respondere credat. Cf. I, 2, 3. 11, 28. 34, 96. III, 18, 45. Hand. Tursell. III p. 512. Madvig. ad C. de Finn. p. 428. Atqui rem ipsam reputanti superior ista conclusio non poterit non mira et inutilis videri, siquidem id, quod de argenteis aeneisque rebus dicitur, ipsum per se non minus manifestum est, quam quod de cereis, neque opus fuit alterum alterius comparatione confirmari. Recte autem haec duo adhiberi poterant ad comprobandam mutabilitatem earum rerum omnium, quae constant ex elementis mutabilibus. Itaque membrorum connexionem hanc esse apparet, ut haec omnia a verbis ut enim usque ad similiter protasin habeant bipertitam, in cuius altera parte item ἀνταποδοτικῶς pro itemque dictum est, apodosis autem incipiat a verbis similiter igitur, quae proinde a superioribus non τελείᾳ στιγμῇ, sed minore interpunctione distinguenda sunt. Ceterum usus hic coniunctionis igitur in apodosi paullo rarior est, neque exempla eius alia, quam e Plauto et Lactantio a Forcellinio et Handio afferuntur. Addam igitur e Cicerone haec duo: alterum, quod paullo infra in hoc ipso libro exstat, cap. 13, 33: sin autem, quod animal est*), id illa necesse est sentiat, (voluptatem dicit et dolorem), et quod ea sentiat non potest esse aeternum, et omne animal sentit, nullum igitur animal est aeternum, h. e. consequitur, nullum animal esse aeternum. Alterum de Invent. I, 34, 59: quodsi melius geruntur ea, quae con-

*) Heindorfius et Moserus in ed. min., quum apodoticum particulae usum non agnoscerent, scripserunt: sin autem quid animal est —. qua mutatione non opus est. Et deberet sic etiam postea et quod ea sentit, non sentiat, scribi.

silio, quam quae sine consilio administrantur, nihil autem omnium rerum melius administratur quam omnis mundus; consilio igitur mundus administratur. Similiter a Graecis οὖν in apodosi ponitur, saltem post ἐπεί, qua de re vid. quae citavimus ad Plutarch. Cleom. p. 189 sq., et post εἰ, si non nudum οὖν, at certe οὔκουν s. οὐκ οὖν, velut Eurip. Tro. v. 423: εἰ μή σ' Ἀπόλλων ἐξεβάκχευσεν φρένας οὐκ οὖν ἀμισθὶ τοὺς ἐμοὺς στρατηλάτας τοιαῖσδε φήμαις ἐξέπεμπες ἂν χθονός. De verbis quae sunt e quibus cuncta constant nolo repetere, quae in annotatione ad h. l. dicta sunt.

Cap. XIV, 35. Vos autem ita dicitis, omnem vim esse ignem. Iam Heindorfius vix se dubitare professus est, quin Cicero scripsisset igneam. Id ego haud cunctanter reponendum duxi. Cf. quae paullo ante leguntur: omnia vestri solent ad vim igneam referre; et III, 7, 18: omnia quae a te dicta sunt de vi ignea.

Cap. XVI, 40. rerum inanimatarum. Satius erat fortasse vocabulum dubiae auctoritatis commutare cum eo, quod quattuor aut quinque boni codices offerunt, inanimarum, commendatum illud etiam a Madvigio ad C. de Finn. p. 541.

Cap. XIX, 48. Circe autem et Pasiphae et Aee e Perseide Oceani filia natae patre Sole in deorum numero non habebuntur? Sic hunc locum nonnulli codices exhibent, quum in aliis sit et ee Perside aut et eae Perside aut eae e Perside aut eee Perside, aut et eae Persidae aut et ea Perside aut et e Perside, aut et eace Perside aut et eee Perside aut et eoe Perside aut et hee hesperide aut et hesperides, quae satis demonstrant, praeter Circen et Pasiphaen etiam aliud nomen per copulam adiunctum fuisse, sed varie depravatum. Nam copulam in duobus tantum codicibus omissam videmus, qui habent eae e P. aut eee P.; eandem una cum nomine aut nominis vestigio nullus omittit praeter unum Lei-

densem primum s. Heinsianum, quem Moserus littera A signavit. Atque hunc quidem recentiores editores omnes sequuti sunt. Sed reliquorum consensus suadet, ut restituendo potius vero nomine quam resecanda corruptela locum emendemus. Quod si ita est, dubitari non potest, quin Aeetes nominatus fuerit, quem Solis filium cum Circe sorore et matre Perseide etiam Hesiodus Th. v. 957 aliique memorant. Quod autem in omnibus codicibus natae, non, ut debebat, nati scriptum est, nemo mirabitur. Nam posteaquam semel Aeetae nomen in muliebris nominis similitudinem corruptum erat, participium quoque describentibus utique mutandum videbatur.

Cap. XIX, 50. Itemque Leonaticum est delubrum Athenis, quod Leocorion nominatur. Non vereor, ne cui aliorum coniecturae pro Leonaticum aut Leonticum aut Leontium, Leoidum, Leo aut Lei natarum reponentium potiores videantur ea, quam ego sequutus Leontidum scripsi, quod nomen a librorum scriptura non plus duabus litteris discrepat, formamque habet perquam probabilem, siquidem a vetere illo heroe, qui vulgo Λέως dicitur, cuius filiabus Leocorion consecratum erat, etiam tribus nomen Λεωντὶς deducitur, quasi idem etiam Λέων dictus esset, quam formam nominis etiam codices aliquot habent apud Pausaniam I, 5, 2. Cf. Ps. Demosth. Epitaph. § 29. Phot. Lex. s. v. Λεοντίς.

Cap. XX, 51. Cur autem Arci species non in deorum numero reponatur? Est enim pulcher, et ob eam causam, quia speciem habet admirabilem, Thaumante dicitur esse natus. Non concedo quidem Orellio ridiculum hoc esse, quod Arcus Thaumante natus dicatur: nam licebat profecto Ciceroni nomen tanquam proprium ponere et pro filia Iride Arcum filium substituere. Tamen quum in codicibus plurimis et optimis nata feminino genere scriptum sit, hoc non temere spernendum videtur, quamquam in hoc, qui nunc est,

verborum contextu femininum ferri non posse apparet. Quam enim Orellius recepto feminino brachylogiam existere autumat praestantissimam, vereor ut quisquam agnoscat. Scribendum credo: Thaumante dicitur Iris esse nata. Quattuor enim litterae iris inter dicitur et esse excidere facile potuerunt.

Cap. XXI, 53. Primi tres, qui appellantur Anaces, Athenis ex rege Iove antiquissimo et Proserpina nati. Hanc verborum collocationem, ex rege Iove, praetuli vulgatae, ex Iove rege, non aliam ob causam, quam quia plures ac meliores codices eam offerunt. Quod enim Orellius sententiae discrimen esse vult, ut appellativo ante proprium nomen posito significetur: ex Iove antiquissimo, cuius proprium ἐπίθετον rex est; postposito autem appellativo: ex Iove, qui antiquissimus aliquis fuit rex; id autem esse falsissimum: equidem neque agnosco hoc utriusque collocationis discrimen, et illud ipsum, quod Orellius falsissimum esse autumat, Ciceronem dicere contendo. Nempe disputantur haec omnia ex mente eorum, quos ille theologos dicit, „qui omnes deos ex hominum genere in caelum translatos non re sed opinione esse“ statuerunt, ut ipse paullo ante indicavit. Itaque etiam Iovem illum, cuius Anaces filii essent, hominem aliquando et regem fuisse voluerunt, idque Athenis, nisi fallor. Nam licet recentiores editores plerique verba sic interpunxerint, ut Athenis cum appellantur coniungendum significarent, mihi tamen ipsa collocatio verborum alteram potius interpunctionem suadere videtur, ut Anaces Athenis ex rege quodam Iove nati esse dicantur. Atque sic etiam Ernestius et priores editores interpunxerunt.

Cap. XXII, 55. Vulcani item complures: primus Caelo natus, ex quo et Minerva Apollinem eum, cuius in tutela Athenas antiqui historici esse voluerunt. Anacoluthia structurae plerisque adeo incredibilis visa est, ut de emendanda lectione co-

gitarint, quemadmodum iam a veteribus correctoribus factum esse codicum Cantabrigiensis et Regii scripturae ostendunt, quorum alter habet, ex quo et Minerva dicunt Apollinem eum, alter etiam natum post Apollinem addit. Mihi hanc anacoluthiam vel unum illud exemplum credibilem facit, quod e Bruto c. 27, 104 in editione mea citavi: neque duriorem eam arbitror illa, de qua paullo ante ad c. 3, 7 dictum est. Addam nunc Tuscul. I, 30, 73: itaque commemorant, ut cygni, qui non sine causa Apollini dicati sint, sed quod ab eo divinationem habere videantur, qua providentes quid in morte boni sit, cum cantu et voluptate moriantur, sic omnibus bonis et doctis esse faciendum. Haec enim sic constructa sunt, ut, quod praedicatum verbis ut cygni adiungi deberet, cum cantu et voluptate moriantur, relativo membro, qua providentes — connexum sit, ideoque superiora illa praedicato suo careant. Poterat autem hoc loco legitima structura facile restitui aut deleto pronomine relativo ante providentes, aut hoc participio in verbum finitum mutato, quemadmodum nostro loco praeter eas emendationes, quas codices supra memorati habent, aut quam Davisius protulit, Apollinum is, etiam haec fortassis alicui in mentem veniat, ex qua et Minerva Apollinem eum, cuius in tutela Athenae essent, antiqui historici esse voluerunt. Sed ut in illo Tusculanarum loco, sic etiam in hoc nostro omni mutatione abstinendum censeo. Nam quod Handius ad Wopkens. Lectt. Tull. p. 303 Rehdigerani codicis scripturam, ex quo Minerva Apollinem eum — vulgatae propterea praefert, quod in hac non satis sit illud praedicatum cogitari, quod membro relativo insertum est, sed subaudiri etiam natum debeat, quum contra in illa codicis scriptura genuit (quidni peperit?) per ellipsin seu per euphemismum omissum videatur: miror equidem viro doctissimo durius visum esse, ad haec ex quo et Minerva participium natum, quam ad illa ex quo Minerva verbum genuit subaudire.

Cap. XXII, 56. Mercurius unus Caelo patre, Die matre natus. Pro Die Moserus in ed. min. et Orellius Dia scripserunt, quod est in paucis quibusdam codicibus, placuitque etiam Creuzero, de Dea Dia, quam Cererem interpretatur, cogitanti. Atqui ista Dea Dia propria Latinorum est, Romaeque maxime in fratrum arvalium sacris colebatur; (vid. Klaus. de carm. fratr. arv. p. 56 sqq. Corssen orig. poes. Rom. p. 86.) haec autem Cottae omnis disputatio e Graecorum theologorum libris fluxit, quos parum credibile est aut notitiam Deae Diae habuisse, aut, si habuerint, in contexendis deorum genealogiis ea usuros fuisse, quum praesertim apud ipsos Latinos huiusmodi genealogiae nullae fuisse videantur, id quod de Romanis quidem diserte testatur Dionysius A. R. II, 18, 19. Huc accedit, quod vulgatam lectionem nostri loci etiam Servius ad Aen. I, 297. IV, 577 et Ampelius c. 9 p. 56 Beck. tuentur.

Cap. XXIII, 59. Venus prima Caelo et Die nata, cuius Elide delubrum videmus. Aliquot codices vidimus, quod Heindorfius eumque secuti Schützius, Moserus in ed. min., Orellius, Nobbius receperunt, ut Cotta a sese illud delubrum visum esse memoret. Sed nihil opus erat meliorum codicum scripturam deserere. Nam praesentis temporis haec est vis, ut videri illud delubrum etiamnum dicat, ab eis scilicet, qui illam regionem adierint, in quibus quoniam etiam ipsi, qui colloquuntur, esse possunt, propterea prima persona ponitur. Noster sermo vernaculus plane eodem modo loquitur; quamquam usurpatur a nobis in tali re etiam infinitum pronomen man, quo Latinorum lingua caret. Sic cap. 5, 12: et enim praesentes videmus deos, h. e. fit aliquando, ut dei praesentes videantur, ab eis scilicet, quibus sese ostenderint. Etiam hoc loco vidimus repositum est ab Heindorfio eiusque sequacibus, unius codicis Glogaviensis auctoritate.

Cap. XXIII, 60. Atque habeo quidem eiusmodi ex ve-

tere Graeciae fama collecta sunt. Aliquot codices habent haec igitur et eiusmodi, alii atque eiusmodi: sed numquam hunc genitivum eiusmodi sic usurpatum videas, ut ipse solus pro subiecto aut obiecto enuntiationis sit, sed adest semper aliquod vocabulum, cui se applicet, velut res eiusmodi, omnia, multa, alia eiusmodi etc. Non magis autem haec eiusmodi aut illa eiusmodi dicere licet, quoniam in nudo illo genitivo nulla inest significatio rei, quae demonstrari per pronomen possit. Verae lectionis vestigium servarunt ii codices, in quibus est atque eiusmodi: neque enim dubitari potest, quin atque ex aliaque corruptum sit.

Cap. XXIV, 63. Eos enim, qui dii appellantur, rerum naturas esse, non figuras deorum. Erravit Ernestius, coniunctivum appellentur reponens, qui ex Nobbii exemplo etiam in meam editionem me invito translatus est. Codices quidem omnes indicativum habent, eumque satis tuebuntur quae ab Heusingero ad Cic. Offic. I, 7, 6 ab eodem et a Beiero ad I, 26, 5 (90), a Gernhardo ad I, 9, 28 et 25, 87, a Goerenzio ad de legg. III, 7, 12, ab Eberlingio obss. ad Caes. p. 96, a Kritzio ad Sallust. Cat. 14, 7. dicta sunt.

Falso item coniunctivus scribitur Cap. XXVII, 69: haud scio an melius fuerit humano generi motum istum celerem cogitationis, acumen, sollertiam, quam rationem vocamus, quoniam pestifera sit multis, admodum paucis salutaris, non dari omnino, quam tam munifice et tam large dari. Scribendum utique quoniam pestifera est. Coniunctivum qui ita defendunt, ut eum suspensum esse dicant ab oratione obliqua, nescire se ostendunt, quasnam haec structura leges habeat, qua de re nunc quidem longum est dicere. Quod autem nonnulli scribendum censuerunt, quoniam pestifera sunt multis, admodum paucis salutaria, licet non careat omni codicum auctoritate,

tamen haud dubie spernendum est, quoniam quae posita sunt nomina, quamvis numero plura, unius tantum rei, h. e. rationis vim et notionem circumscribunt, quod ubi fit, verbi numerum singularem poni consentaneum est. Vid. Goerenz. ad Cic. Acad. II, 1, 1. et Reisig. Praelectt. p. 323.

Cap. XXXII, 79. nec enim ignoras, quanti eius (providentiae) numen putetis. Rectius Davisius nomen potius scribendum esse iudicavit, quam emendationem, Ernestio quoque et Wyttenbachio probatam, equidem haud cunctanter recipiendam duxi, nihil motus Heindorfii dissensu, qui tamen Ciceronem sic potuisse scriptum fuisse contendit: quanti eius numen putetis, in quo tamen sensum inesse ait ab hoc loco alienum. Haec mihi temere nullaque ratione dicta videntur. Potuit Cicero utrovis modo loqui. Nam quum numen proprie vim et potestatem significet, quidni, ut magnum numen, sic etiam, quantum numen, tantum numen dici liceat? Neque quisquam sententiam ab hoc loco alienam iudicabit: „quam magnam vim ac potestatem providentiae putetis." Non minus autem nomen providentiae dici potuit magni putari, quod quid est aliud, quam magnam de eo existimationem esse? Et quantumvis aliquis pretii significationem, quae inest in illa formula, urgendam censeat, providentiae omnia sapienter numine suo regenti magnum pretium a Stoicis tribui recte haud dubie Academicus dicere potuit. Atque etiamsi cum Heindorfio scribas quanti eius nomen putetis, nomen providentiae per circumloquutionem pro ipsa providentia dictum erit. Manebit igitur sic quoque eadem sententia, ut providentiae magnum pretium statutum esse dicatur. Sed istam circumloquutionem huic sermoni aptam esse non sane probari potest uno, quod Heindorfius affert, ex Graeco poeta exemplo, Eur. Phoen. v. 1696: *ὦ φίλτατον δῆτ' ὄνομα Πολυνείκους ἐμοί.* Poterat similia latina, sed poetarum, apud Bentleium invenire ad Horat. Carm. III, 27, 34. Heyn. ad Tibull. III, 4, 61.

Cap. XXXIV, 84. Idem (Dionysius) mensas argenteas de omnibus delubris iussit auferri, in quibus quod more veteris Graeciae inscriptum esset Bonorum Deorum, uti se eorum bonitate velle dicebat. Coniunctivus esset post quod coniunctionem recte positus diceretur, si haec ex mente Dionysii dicta esse statuantur: id autem vix probabile est propter additam veteris Graeciae moris commemorationem. Itaque cum ab ipso scriptore haec adiecta videri debeant ad dicti occasionem indicandam, necesse erit, — nisi quis indicativum erat reponere velit, id quod parum probabile esse apparet, — quod mutari in quum (quom). Atque hoc etiam Madvigio placere video ad C. de Finn. p. 461.

Cap. XXXV, 84. Hunc igitur (Dionysium) nec Olympius Iupiter fulmine percussit, nec Aesculapius misero diuturnoque morbo tabescentem interemit, atque in suo lectulo mortuus in Tympanidis rogum illatus est. Longum est omnes enumerare coniecturas, quibus critici emendare corruptelam conati sunt. Nam Tympanidis quidem rogum nihili esse satis constat. Alii igitur, locum, ubi mortuus esset Dionysius, designatum esse rati, coniecerunt intra parietes; in rogum —, alii locum, ubi crematus, in Temeno, alii condicionem, in qua fuisset, in tyrannide, alii genus morbi, tympanite aut vi tympanitidis; fuitque adeo qui apparatum funebrem commemoratum vellet, tyrannidis pompa aut etiam in tympanidiis, quae Lambini coniectura fuit, ut significaretur scilicet, in funere Dionysii praeter alia instrumenta musica etiam parva tympana usurpata esse. Haec refutare non opus est: nec multo meliora, quae ceteri excogitarunt. Codices nihil iuvant: monendum tamen, praepositionem in ante rogum a nullo agnosci, sed omnes aut nudum accusativum aut dativum habere. Unus Regius habet vitimpanitis rogo illatus est, in quo adiectivum impunitus latere iam Cannegieterus et Trillerus suspicati sunt: ex prius

autem litteris vit alter horum verum etiam extricavit, cui locum non esse apparet, alter vita, quod quidem sic poni nullo modo potuit. Scribendum videtur et impunitus; neque concedo Mosero, hoc adiectivum post ea, quae praecesserunt, otiosum esse dicenti. Nam etiamsi nihil eo nisi repeteretur quod ante dictum est, neque Iovis fulmine percussum neque misero diuturnoque morbo ab Aesculapio interemptum esse Dionysium, tamen non inepte hoc iterum inculcari diceremus, quoniam in eo cardo argumentationis vertitur. At vero additur etiam aliquid novum, quum non modo in lectulo suo mortus, sed etiam in rogum impunitus illatus esse dicitur, h. e. ne post mortem quidem ulla poena affectus, qualem alias sceleratis et sacrilegis impositam legimus, ut corpora eorum inhumata proiicerentur aliisque contumeliis afficerentur, cuius generis exempla Kirchmannus memorat de funn. append. c. 7. Ceterum ipsa etiam coniunctio atque hanc interpretationem confirmare videtur. Usurpatur enim ea non raro, ubi maius aliquid superioribus adiungitur, ut potuerit etiam atque adeo aut immo poni. Vid. exempla apud Handium Tursell. I. p. 466 sq. 484.; quamquam is p. 491 de hoc loco paullo aliter statuere videtur.

Cap. XXXV, 85. Ut enim nec domus nec res publica ratione quadam et disciplina designata videatur, si in ea nec recte factis praemia extent ulla, nec supplicia peccatis, sic mundi divina in homines moderatio profecto nulla est, si in ea discrimen nullum est bonorum et malorum. Suspicetur aliquis cum Waltero, scribendum esse in altero membro si in eo, ut intelligatur in mundo, quemadmodum ante si in ea haud dubie intelligendum est in domo aut in republica. Servari tamen potest vulgata lectio, modo superiora verba sic accipiantur: moderatio illa divina, quam Stoici dicunt, si est eiusmodi, ut in ea nullum bonorum et malorum discrimen sit, plane commenticia ac nulla est. Fuerunt etiam,

quibus mundi moderatio in homines non recte dici, et aut mundi aut in homines delendum videretur; Walkerus autem reponi voluit: sic in mundo divina in homines moderatio nulla est. Vulgatam Ernestius sic tuetur, ut dicat, primum universam moderationem divinam intelligendam esse in mundum sc. universum, deinde separatim eius partem, quae ad homines pertineat; Heindorfius contra mundi genitivum non subiectivum sed obiectivum, ut hodie loquimur, esse contendit, siquidem mundus ipse ex Stoicorum sententia Deus sit. Atqui si conferas II, 1, 3: docent esse deos, — deinde mundum ab eis administrari, aut 30, 74: dico igitur providentia deorum mundum et omnes mundi partes — administrari, itemque similes locos II, 30, 77. 33, 85. 34, 86. 53, 132. 133. 61, 154. III, 25, 65: intelliges profecto genitivum in hoc contextu non subiectivum sed obiectivum esse, h. e. mundum non administratorem sed administratum cogitari. Itaque mundi in homines moderationem interpretor mundi moderationem ad homines pertinentem, quod fortasse etiam Ernestius volebat. — Denique Davisius in initio huius periodi causalem coniunctionem enim cum adversativa autem commutandam censuit, quae quamvis minime audax sit mutatio, (siquidem autem et enim propter compendia scripturae non semel a librariis permutatas esse constat, qua de re vid. Spalding. ad Quintil. XI, 3, 40. Orell. et Gies. ad C. de Div. II, 10, 25. Hand. ad Wopkens. p. 89.) tamen hoc loco non necessaria esse videtur, modo sententiarum connexionem hanc esse intelligamus, ut hac periodo ratio reddatur non eius sententiae, quae proxime praecessit, de conscientia eiusque vi, sed superioris, quae primaria est, et cui altera illa tantum limitandi causa adiungitur. Quodsi Cicero membra aliter ordinasset, in hunc modum: „Invita in hoc loco versatur oratio: quippe quum, nisi grave ipsius conscientiae pondus esset, videretur profecto auctoritatem afferre peccandi." statim profecto illud enim rectissime positum esse intelligeretur.

Hactenus haec: nunc id agamus, quod proprium est officii nostri, ut indicamus Regis Augustissimi natalicia Idibus Octobr. ab universitate nostra celebranda, inter quae, post pia vota pro Regis Carissimi salute rite concepta, renuntiabuntur ab oratore universitatis eorum commilitonum nomina, quibus propter solutas quaestiones superiore anno propositas praemia decreta sunt. Hoc autem programmate, ante quam novae quaestiones in proximum annum propositae promulgentur, referendum est de illius certaminis eventu, quod ante biennium indictum fuit, nominaque eorum, qui praemia reportarunt victoresque in superioris anni conventu renuntiati sunt, iterum hoc loco commemoranda.

Postulaverat autem

ORDO THEOLOGORUM,

ut quaereretur, quid iudicandum esset de sententia hermeneutica, scripturam sacram se ipsam interpretari.

Hanc quaestionem qui solveret nemo exstitit.

ORDO IURISCONSULTORUM

postulaverat:

ut exponeretur, num et quo pacto ex lege XI Codicis, Qui potiores in pign. hab. (VIII, 18.) creditores pignoraticii, qui instrumentis publice aut quasi publice confectis niterentur, potiores haberentur iis, quibus res aut tacite aut privata tantum aut nulla omnino scriptura interveniente essent obligatae.

Praemium propter solutam hanc quaestionem adiudicatum est

Gustavo Theod. Ludov. Frid. Kirchhoff, Grimmensi, iur. stud.

ORDO MEDICORUM

quaestionam proposuerat hanc:

Inquiratur, experimentis adhibitis, in genesin ulceris pathologicam.

Praemio non modo integro sed dimidia parte aucto dignus judicatus est

Bernhardus Sigismundus Schultze, Gryphiswaldensis, medic. stud.

Praemium integrum reportavit

Aemilius Jütte, Sedinensis, medic. stud.

ORDO PHILOSOPHORUM

quattuor proposuerat quaestiones:

1. philologicam hancce:
   Examinetur veterum grammaticorum Graecorum et Latinorum doctrina de verbo eiusque generibus, ostendaturque quid in ea reprehendendum sit, et quae verior verbi in sua genera dispescendi ratio ineunda esse videatur.
2. philosophicam:
   Kantii de antinomiis doctrina exponatur et diiudicetur.
3. historicam:
   Comparentur Arminius, Cheruscorum princeps, et Mauritius, Saxonum septemvir, praemissa narratione succincta de utriusque consiliis et rebus gestis.
4. politico-oeconomicam:
   Exponantur rationes, commoda et incommoda distributionis tributorum seu vectigalium, quoad modum quaestuum purorum et consumtionis, et disquiratur, an tributum pro reditibus puris universis a cive pendendum, quod propositum erat, vectigalibus Borussicis carni et farinae iniunctis et tributo Borussico a diversis ordinibus per certos gradus solvendo praeferendum sit.

Praemia reportarunt, ob solutam quaestionem philologicam

Rudolphus Haun, Mulhusanus, phil. stud.

ob solutam quaestionem historicam

Theodorus Gothofredus Bader, Mulhusanus, phil. stud.

propter eandem quaestionem probabiliter tractatam praemio dimidiato ornatus est

Augustus Klanke, Mindensis, phil. stud.

4

Novae qaestiones in annum sequentem proponuntur haece:

AB ORDINE THEOLOGORUM

Quid ad rem christianam promovendam medium aevum fecerit, quaeritur.

AB ORDINE IURISCONSULTORUM

Quae sunt principia iuris Germanici de resignatione dominii iudiciali?

AB ORDINE MEDICORUM

Examinetur telae cellulosae seu mucosae structura exponaturque ejus ratio in homine et diversarum classium animalibus.

AB ORDINE PHILOSOPHORUM

tres proponuntur quaestiones haece:

1. chemica:

   Constat inter omnes, carbones, qui e lignis combustis fiunt, recentes, quamdiu vel minimam nigritiam retineant, exhalationem fundere, quae si loco clauso hauriatur, animantia celeriter ac sine sensu exstinguat. Postulat Ordo, ut carbonum vapores via chemica diligentissime examinentur, et in quo corpore vis illa nociva posita sit experimentis accuratis dijudicetur.

2. philologica:

   Disputetur de Compositis linguae latinae, *ita ut non solum, quae de hoc genere vocabulorum sunt conscripta, critice examinentur, sed vera etiam compositionis vis et ratio accurate explicetur ejusque varii modi s. classes definiantur exemplisque ex antiquis inscriptionibus, grammaticis, ceterisque scriptoribus petitis illustrentur, linguarum denique cognatarum potiorum perpetua habeatur ratio.*

3. mathematica:

   Theoria affinitatum geometricarum in plano, scil. collineationis, affinitatis in specie, similitudinis, congruentiae, aequalitatis, reciprocitatis, synthetice et analytice exponatur et, si fieri potest, ad spatium extendatur.

Leges certaminis hae sunt:

1) Inire certamen omnibus licet, qui vel hoc semestri cives huius universitatis sunt, vel posthac ante Cal. Aug. anni proximi civitatem eius nacti erunt.

2) Sermone omnibus utendum est Latino.

3) Scriptiones omnes plane et distincte litteris exaratae ante Cal. Aug. anni proximi secretario universitatis in cancellaria academica tradendae sunt.

4) Unicuique scriptioni dictum aliquod inscribendum est, adiiciendaque schedula obsignata eodem dicto inscripta, quae nomen auctoris et patriam domiciliumque indicet, asseveretque fide data, qui nominatus sit, vere auctorem scriptionis esse.

5) Praemia victoribus constituta sunt thalerorum quadragenorum.

6) Iudicia facultatum publicabuntur nominaque victorum renuntiabuntur ab oratore universitatis Idibus Octobribus in solemni conventu celebrandis Regis Augustissimi nataliciis.

Quod restat, quicunque rebus academiae nostrae favent, magistratus regios et urbicos, civiles et militares, omnesque omnium ordinum cives atque hospites, ut coetui nostro frequentes adesse velint qua decet observantia et reverentia invitamus.

Dabamus Gryphiswaldiae d. XIV m. Octobris MDCCCL.